

Jenny H. 1980 — The soil resource. Origin and behavior — Ecological studies 37, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, ss. 377. [ISBN 3-540-90543-X]

Autorem recenzowanej książki jest wybitny gleboznawca-ekolog Hans Jenny, znany i ceniony nie tylko w Stanach Zjednoczonych, ale i poza kontynentem amerykańskim. Emerytowany, ponad osiemdziesięcioletni profesor Instytutu Biologii Roślin i Gleb w Berkeley (Kalifornia) przez wiele lat wykładał gleboznawstwo studentom biologii, geografii, geologii, rolnictwa i leśnictwa. Do nich przede wszystkim adresuje swoje dzieło, będące uwieńczeniem pracowitego życia oraz podsumowaniem bogatego dorobku naukowego i dydaktycznego.

Książka, jak pisze w przedmowie H. Jenny, jest jego unowocześnionym i uszczegółowionym wykładem. Stąd też obok prezentacji dotychczasowych osiągnięć z zakresu badań fizycznych, chemicznych i biologicznych właściwości gleby, ich dynamiki, związków z roślinnością, genezy w różnych strefach klimatycznych Ziemi oraz metod stosowanych w gleboznawstwie — książka zawiera wiele oryginalnych, interesujących koncepcji autora dotyczących zwłaszcza przebiegu procesów glebotwórczych.

Książka napisana jest w formie podręcznika. Nieprzypadkowo znalazł się on w serii „Ecological studies”. Autor traktuje glebę nie tylko jako złożony, dynamiczny twór przyrody, odznaczający się swoistymi właściwościami, stwarzający warunki dla życia roślin i zwierząt, ale jako część ekosystemów lądowych o skomplikowanej strukturze wewnętrznej, w której elementy biotyczne i abiotyczne są ze sobą ściśle związane. Tej idei pozostaje autor wierny w toku całego wykładu i może dlatego książka jest interesująca także dla niespecjalisty.

Podręcznik składa się zasadniczo z dwóch części. Otwiera go rozdział wstępny, wprowadzający czytelnika w podstawowe pojęcia dotyczące ekosystemu oraz struktury, tekstury i klasyfikacji gleb.

W części pierwszej, złożonej z siedmiu rozdziałów, autor omawia skomplikowane procesy tworzenia się gleby i charakteryzuje najistotniejsze jej właściwości fizyczne, chemiczne i biologiczne. Równie obszerna część druga podręcznika poświęcona jest czynnikom warunkującym różnorodność gleb na kuli ziemskiej i decydującym o dynamice procesów glebotwórczych. W kilku kolejnych rozdziałach autor omawia wpływ czynnika czasu, skały macierzystej, topografii terenu, klimatu oraz roślinności, świata zwierząt, a także gospodarczej działalności człowieka. Korelacje zachodzące między tymi czynnikami omówione są w ostatnim rozdziale. Książkę uzupełnia indeks łacińskich i angielskich nazw roślin wymienionych w tekście oraz indeks rzeczowy.

Na szczególne podkreślenie zasługuje bardzo wnikliwe i wszechstronne ujęcie poruszonych zagadnień. Na przykład w rozdziale poświęconym fazie ciekłej gleby i gospodarce wodnej gleb znajduje się także, z konieczności skrótowy, opis przepływu wody w ekosystemie i w pojedynczej roślinie. Co więcej, zwięźle omówione są tu podstawowe procesy fizjologiczne przebiegające w roślinie i warunkujące ruch wody w układzie gleba—roślina na tle całokształtu warunków środowiskowych. Podobnie wykład dotyczący chemicznych właściwości gleb uzupełniony jest m.in. informacjami z zakresu mineralnego odżywiania się roślin oraz roli poszczególnych mikro- i makroelementów w prawidłowym przebiegu wzrostu i rozwoju. Omawiając problem sukcesji gleb i roślinności nie omieszkał autor wspomnieć także o zmianach zachodzących w świecie zwierzęcym w toku sukcesji oraz zapoznać czytelnika z teorią mono- i poliklimaksu. Przykłady tak kompleksowego traktowania poszczególnych zagadnień można by mnożyć.

Książka ma wszelkie walory świetnego podręcznika akademickiego. Mimo natłoku informacji, często bardzo specjalistycznych, czyta się ją wyjątkowo łatwo. Niewątpliwie jest to zasługa ogromnej erudycji autora i jego talentów dydaktycznych. Lekturę podręcznika ułatwia przejrzysty, zwarty układ treści oraz precyzyjne objaśnienie wszelkich terminów i pojęć, przede wszystkim jednak bogactwo instruktywnych rycin. Wiele ma postać modeli, ilustrujących złożone procesy glebowe. Każdy rozdział zawiera zwięźle podsumowanie najistotniejszych treści oraz spis pozycji cytowanych w tekście, niestety, bez tytułów prac publikowanych w czasopiśmie.

Książka jest wprawdzie adresowana do studentów, jednak z uwagi na jej wysoki poziom merytoryczny warta jest polecenia także początkującym pracownikom nauki, zwłaszcza ekologom.

Ewa Symonides